

ÁVIRKANIN AV HÚSKETTUNI Á SMÁFUGGLIN

Á hvørjum ári verður tosað nógv um húskettarnar í Føroyum, og um tær skulu sleppa at ganga leysar úti ella verða hildnar sum innikettur. Summi vilja enntá vera við, at kettur eru eitt innræsið djóraslag og áttu tí als ikki at verið í Føroyum. Grundarlagið undir kjakinum er í stóran mun tann neiliga ávirkanin húskettan tykist hava á smáfuglastovnarnir í Føroyum.

Mynd 1. Kettan er ótrúliga dugnalig at veiða, og tekur nógvan smáfugl hvørt ár

Diana Krossá Kongsbak
dianakongsbak@gmail.com
Lívfrøðingur

Hóast nógv kjak, eru í dag eingi vísindalig prógv fyri, at húskettan elvir til nakra munandi minking í stovnsstöddunum hjá smáfuglunum. Hinvegin vita vit, at flestu smáfuglar kortini doyggja, áðrenn teir røkka kynsbúnan aldur, serliga vegna svongd, sjúku ella tí at onnur djór enn ketta taka teir. Hetta er púra vanligt. Nógv verður tó gjørt fyri at royna at minka um veiðuna hjá kettuni, og mest nýtti háttur til tess er at lata hana bera hálsband við klokku á. Kanningar úr Onglandi hava eisini víst, at hesi hálsbond hava við sær, at ketturnar fanga 41% minni av fugli enn kettur, ið bera hálsbond uttan klokku. Ein nýggjur møguleiki er tó nú komin til at minka um veiðuna. Tað er ein sonevndur „klovnakragi“, ið er eitt litfagurt toy, sum verður sett uttan á vanliga hálsbandið.

Kanning av hesum klovnakraga úr Avstralia vísti, at tókan av fuglum, skriðdýrum og froskdýrum minkaði heili 54%, tá ið ketturnar vóru í klovnakraga samanbórið við kragan uttan.

Støðan í dag

Hóast eingi tøl eru fyri kettur í Føroyum í dag, vita vit, at ketturnar eru nógvur í tali og kettan er eitt tað vanligasta kelidjórið í føroyskum húskjum. Í Danmark er bara ein kanning gjord av tali á kettum, og hon varð gjord í 2000. Tey komu tá fram til, at talið á húskettum lá um 650.000 (Danmarks statistik, 2000). Felagið ‘Kattens Værn’ kom um somu tíð fram við metingum um tølina á útløgukettum, sum

tá vóru mettar at verða líka nógvur í tali sum húsketturnar. Í Onglandi vísti ein kanning, at tær 9,2 milliónir húsketturnar, ið har eru, tóku 27 milliónir fuglar í stutta tíðarskeiðinum frá apríl til august sama ár. Í Danmark hevði hetta svarað til 2 milliónir fuglar (Nielsen, 2006). Harafturat koma teir fuglarnir, sum útløguketturnar taka, og her vita vit, at útløguketturnar taka uppafurur nógv fleiri fuglar enn húsketturnar. Í USA vísti ein kanning frá 2012, at útløguketturnar stóðu fyri umleið 69% av øllum fuglatøkum og húskettan tí bert 31% (Loss *et al.*, 2013).

Hóast tølina fyri fugl, sum ketta ger av við, eru sera høg, er tað sannlíkt, at flestu smáfuglarnir høvdu doyð áðrenn næstu bútið, sama um kettan var í

føroysku náttúruni ella ikki. So statt kann hugsast, at húskettan ikki hevur stórvegis ávirkan á smáfuglastovnin (RSPB, n.d.) til at undirbyggja hetta eru gjørdar kanningar av húskettum og mest vanligu fuglasløgnum, ið kettan tekur. Í Stóra Bretlandi sæst, at mest vanligu fuglasløgini í garðum enntá økjast í tali hóast ketturnar. Blátítan (*Parus caeruleus*), ið er næstvanligasti fuglurin, ið tikin verður av kettum í Stóra Bretlandi, er økt í tali við meir enn 25% síðan 1966, og bara starin og spurvurin hava verið fyri minking seinastu 6 árin (RSPB, n.d.).

Kortini eru tað tó ikki bert beinleiðis tókan av smáfuglunum, sum er trupulleikin, tí smáfuglurin kann eisini ávirkast óbeinleiðis av kettum. Vit vita nevnliga,

Mynd 3. Vanligt er, at kettan ber hálsband við klokku á. Hetta hefur eisini góðar royndir, og minkar munandi um tøkuna av smáfugli

at tá ið fuglur kennir á sær, at vandi er á ferð, kann hetta hava neiliga ávirkan á fruktbari, hóast eingin veruligur vandi er (Beckerman *et al.*, 2007). Í eini roynd hjá Bonnington *et al.* (2013) funnu teir útav, at fuglar, ið vórðu útsettir fyri eini modell av eini kettu, eftir tað góvu ein triðing minni av føði til ungararnar – ein reaktión, ið kann føra til eina minking í vøkstrinum hjá fuglaungunum upp á heili 40%. Aftur at hesum økir tað, at ein ketta er í nánd av einum fuglareiðri í so lítið sum 15 minuttir, munandi um vandan fyri at fuglaungar verða tiknir av kráku og tilíkkum fuglum teir næstu 24 tímarnar vegna øktu ávaringarrópini hjá smáfuglunum.

Hálsbond við klokku á

Við munadyggu klokkuni á hálsbandinum síggjast sera góð úrslit. Til dømis kann vísast á tær 650.000 húskettarnar í Danmark. Um tær allar bóru hálsbond við klokku í, kundi ein millión smáfuglar sloppið undan kettuni á hvørjum ári (Nielsen, 2006).

Í kanningini hjá Ruxton *et al.* (2002) úr Onglandi læt man 21 kettur bera hálsband við klokku á í 4 vikur og síðan hálsband uttan klokku í 4 vikur. Her vísti kanningin, at hvør einstøk ketta í miðal kom heim við 5,5 djórum í teimum 4 vikunum uttan klokku á hálsbandinum, meðan tær bert komu heim við 2,9 djórum, tá ið tær bóru klokku á hálsbandinum. Úrslitið av hesi kanning var sostatt, at um kettan ber klokku á hálsbandinum, kann tøkun av smáfuglum og øðrum djórum, ið verða borin til hús, minkast við umleið 50%.

Mynd 2. Blátítan (*Parus caeruleus*) er ein av vanligastu smáfuglum, ið kettan tekur í Stóra Bretlandi. Hóast hetta, er blátítu stovnurin í framgongd

Nógvir kettueigarar vilja tó vera við, at tað er synd fyri kettuna at bera klokku um hálsin. Hetta kemst serliga av, at kettan hefur 8 ferðir betri hoyrn enn menniskju. Kanningar hava eisini verið gjørdar av hesum, og í einari av hesum kanningum vístu tey á, at hoyrnin hjá kettu er óávirkað av at verða útsett fyri áhaldandi ljóði yvir longri tíð, um ljóðið bert er undir 80dB. Vanliga kettuklokkan gevur eitt ljóð á umleið 50-60dB, so hoyrnin hjá kettuni er sostatt ikki útsett á nakran hátt av at bera klokku. Harafturat benda summi úrslit eisini á, at júst sum hjá menniskjum venur kettan seg skjótt við ljóð, sum eru rutina ella á annan hátt løtt at spáa um, og so líðandi gerst kettan órørd av hesum (Gourévitch, 2015).

Klovnakragi

Aftur at kanningini úr Avstralia er ein kanning gjørd við klovnakraganum í USA. Her kannaðu tey bæði um várið og um heystið og funnu stóran mun ímillum árstíðirnar. Um heystið tóku húskettarnar 3,4 ferðir fleiri fuglar, tá ið tær ikki bóru kragan, samanborið við tá tær bóru hann. Um várið tóku húskettarnar tó heili 19 ferðir fleiri fuglar, tá ið tær ikki bóru kragan (Willson *et al.*, 2015).

Flottu úrslitini av kraganum leggja seg upp at góðu litsjónini hjá smáfuglunum. Litfagru kragarnir lýsa burturúr í landslagnum og geva fuglunum góða ávaring um, at kettan er í nánd. Klovnakragin er sostatt sera munagóður, men tó bert um dagin, tá ið fuglarnir hava móguleika at geva honum ans. Fuglarnir eru tískil íserligum vanda í lýsing og skýming, tá ið sýnið er ringt, so tað er týðningarmikið at halda kettuna inni tá (Hall *et al.*, 2015). Hetta er serliga umráðandi um veturin, tá ið ein ketta á veiðu kann merkja, at smáfuglarnir hava ringt við at savna sær nóg mikið av føði til at klára seg gjøgnum eina langa og kalda nátt ella gjøgnum teir fyrstu ljósu tímarnar, tí teir heldur brúka hesa virðismiklu tíð upp á at halda eyga

við kettuni (Nielsen, 2006). Leggjast kann afturat, at til eru úrslit, sum benda á, at um kettan ikki megnar at fanga fongin, sum hon ætlaði sær, leggur hon minni og minni í at veiða, og tískil minkar tøkun av smáfugli og øðrum djórum (Calver *et al.*, 2007).

Aktivering og gelding

Allar kettur hava natúrliga stóran tørv á at veiða og somuleiðis eitt stórt orkustig. Hetta er serliga galdandi fyri kynsbúnar kettur, ið kunnu hava so stórt orkustig, at tað kann tyngja og stressa bæði kettu og eigara. Hetta kann bøstast um við at aktivera kettuna sum mest heima við hús, so kettan fær nøktað tørvin at veiða. Harumframt minkar orkutørvurin hjá kettuni við umleið 25-30%, tá ið hon verður geld (Hoenig and Ferguson, 2002). Hetta gevur kettuni eitt róligari lyndi og tískil minni veiðutørv, kettan heldur seg

meira heima við hús, og í summum førum eru ábendingar um, at kettan enntá knýtir sterkari bond til sínar eigarar. Ikki minst hava geldar kettur eisini fyri at liva longur (myVet, n.d.). Fyrimunirnir við at gelda kettuna kunnu tí vera stórir, ikki bert fyri kettu og eigara, men eisini fyri smáfuglin.

Hvat ger man so?

Nógvir eru faktorarnir, tá ið tað kemur til húskettuna og smáfuglin, og nógv er at hugsa um. Hvat ið er rættast at gera sum kettueigari má tískil verða upp til hvønn einstakan eigara.

Tó eru nøkur ráð góð at hava í huga:

- Hav kettuna inni sum mest í búiðini hjá fuglinum og serliga í lýsing, skýming og um náttina
- Lat kettuna bera hálsband við klokku á, ella lat kettuna í klovnakraga, so smáfuglurin verður ávaraður um kettuna
- Umhugsa at gelda kettuna
- Royn at aktivera kettuna við ymsum spølum, so hon fær nøktað tørvin at veiða

Keldur

Beckerman, A.P., Boots, M. and Gaston, K.J. (2007). Urban bird declines and the fear of cats. *Animal Conservation*, 10, 320-325. <https://doi.org/10.1111/j.1469-1795.2007.00115.x>

Bonnington C., Gaston K.J. and Evans, K.L. (2013). Fearing the feline: domestic cats reduce avian fecundity through traitmediated indirect effects that increase nest predation by other species. *Journal of Applied Ecology*, 50, 15-24. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.12025>

Calver, M., Thomas, S., Bradley, S., and McCutcheon, H. (2007). Reducing the rate of predation on wildlife by pet cats: the efficacy and practicability of collar-mounted pounce protectors. *Biological Conservation*, 137(3), 341-348. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2007.02.015>

Danmarks Statistik. (2000, 13. Desember). *Familiernes kæledyr*. Danmarks Statistik. <http://www.dst.dk/pukora/epub/Nyt/2000/NR499.pdf>

Gourévitch, B., Edeline, J.M., Ocellini, F., and Eggermont J.J. (2015). Is the din really harmless? Long-term effects of non-traumatic noise on the adult auditory system. *Nature Reviews Neuroscience*, 15(7), 483-491. DOI: 10.1038/nrn3744

Hall, C.M., Fontaine, J.B., Bryant, K.A., & Calver, M.C. (2015). Assessing the effectiveness of the Birdsbesafe® anti-predation collar cover in reducing predation on wildlife by pet cats in Western Australia. *Applied Animal Behaviour Science*, 173, 40-51

Hoenig, M., and Ferguson, D.C. (2002). Effects of neutering on hormonal concentrations and energy requirements in male and female cats. *American Journal of Veterinary Research*, 63(5), 634-639. <https://doi.org/10.2460/ajvr.2002.63.634>

Loss, S.R., Will, T., and Marra, P.P. (2013). The impact of free-ranging domestic cats on wildlife of the United States. *Nature Communications*, 4. <https://doi.org/10.1038/ncomms2380>

myVet. (n.d.) 500.000 herreløse katte – kastration af katte er vejen frem? myVet.dk. <http://www.myvet.dk/500-000-herreløse-katte-hvordan-kan-du-vaere-med-til-at-lose-problemet/>

Nielsen, A.G. (2006, 10. august) *Klokker på katte kan redde millioner af fugle*. Dansk Ornitologisk Forening. BirdLife Danmark. https://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=291

RSPB. (n.d.) *Are cats causing bird declines?* The RSPB Wildlife Charity: Nature Reserves and Wildlife Conservation. <https://www.rspb.org.uk/birds-and-wildlife/advice/gardening-for-wildlife/animal-deterrents/cats-and-garden-birds-are-cats-causing-bird-declines/>

Ruxton, G.D., Thomsa, S., & Wright, J.W. (2002). Bells reduce predation of wildlife by domestic cats (*Felis catus*).

Willson, S.K., Okunlola, I.A., & Novak, J.A. (2015). Birds be safe: Can a novel cat collar reduce avian mortality by domestic cats (*Felis catus*)? *Global Ecology and Conservation*, 3, 359-366.

Mynd 4. Snildi klovnakragin kann bjarga lívið á nógvum smáfuglum, og er ikki til nakran ampa fyri kettuna

Mynd 5. Ein góð leika aktiverar kettuna og letur hana liva út sína veiðutrongd